

УДК 339.9

Лісогор В.І.
студентка

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ МІЖНАРОДНІ ТОРГІВЛІ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИМИ, ФІНАНСОВИМИ ТА ОСВІТНИМИ ПОСЛУГАМИ

THE PROSPECTS OF COOPERATION IN THE FIELD OF INTERNATIONAL TRADE IN TRANSPORT AND LOGISTICS, FINANCIAL AND EDUCATIONAL SERVICES BETWEEN UKRAINE AND THE EU

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто становлення торгівлі транспортно-логістичними, фінансовими та освітніми послугами та сучасні тенденції розвитку торговельних відносин України та ЄС. Визначено перспективи співробітництва України та ЄС у сфері міжнародної торгівлі транспортно-логістичними, фінансовими та освітніми послугами.

Ключові слова: Європейський Союз, міжнародна торгівля транспортно-логістичними послугами, міжнародна торгівля фінансовими послугами, міжнародна торгівля освітніми послугами, Угода про асоціацію між Україною та Євросоюзом.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены становления торговли транспортно-логистическими, финансовыми и образовательными услугами и современные тенденции развития торговых отношений Украины и ЕС. Определены перспективы сотрудничества Украины и ЕС в сфере международной торговли транспортно-логистическими, финансовыми и образовательными услугами.

Ключевые слова: Европейский Союз, международная торговля транспортно-логистическими услугами, международная торговля финансовыми услугами, международная торговля образовательными услугами, Соглашение об ассоциации между Украиной и Евросоюзом.

ANNOTATION

The article deals with formation of trade transport and logistics, financial and educational services and the modern trends in the development of trade relations between Ukraine and the EU. The prospects of cooperation in the field of international trade in transport and logistics, financial and educational services between Ukraine and the EU are determined.

Keywords: European Union, international trade in transportation and logistics services, international trade in financial services, international trade in educational services, The Ukraine-European Union Association Agreement.

Постановка проблеми. У міжнародній торгівлі послугами провідне місце належить промислово розвиненим країнам, в першу чергу країнам ЄС. Проте останнім часом частка цих країн у торгівлі послугами дещо знизилася через розширення поставок послуг філіями ТНК в країнах, що розвиваються. Тому, враховуючи прагнення України до інтеграції в Євросоюз, доцільно розглянути особливості торгівлі послугами саме з цим регіоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку торгівлі послугами, а також питанням інтеграції і взаємодії України та ЄС присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних авторів, таких як: В.Д. Бакуменка, С.О. Телешуна, І.А. Грицяк, В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко, Эндрю Лэнг та ін. Але сьогодні ця про-

блема потребує більш детального та предметного дослідження, тому що проблема взаємодії України та ЄС нині є актуальною та важливою.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження функціонування міжнародної торгівлі послугами України та ЄС та виявлення кореляції серед показників торгівлі транспортно-логістичними, фінансовими та освітніми послугами із загальною торгівлею послугами Україна – ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Співпраця України та ЄС почало зароджуватися ще з моменту набуттям Україною незалежності. Однак формальною підставою відносин Україна – ЄС, є підписаний в 1994 р. «Договір про партнерство і співпрацю», який увійшов у життя з 1998 р. Договір скасовував кількісні обмеження в торгівлі. Також зобов'язав Україну докласти зусиль щодо адаптації її законодавства до норм ЄС. Угода 1994 р. передбачає співробітництво сторін із широкого спектру питань, в основному в галузі економіки, але не тільки. Угода закріпила положення про зближення законодавства сторін як важливої умови для розвитку і зміцнення економічних зв'язків між Україною та ЄС. Угода передбачає зближення законодавства з питань регулювання банківської діяльності, надання фінансових послуг, логістики та ін.

Європейський Союз з 2004 р. є найбільшим торговим партнером України. У 2007 р. частка участі ЄС у торговому обміні з Україною становила 32,9%. Україна для ЄС не відіграє суттєвої ролі як торговий партнер (1,3%), хоча її участь у торговому балансі ЄС поступово зростає [1].

А 18 лютого 2008 р. ЄС і Україна розпочали переговори на тему утворення «поглибленої та всебічної» зони вільної торгівлі (ЗВТ). Що стане надалі ключовим елементом договору про асоціацію [2].

Співробітництво між Україною та ЄС продовжується й сьогодні. Нещодавно відбулося здійснення ключового напрямку співробітництва України та ЄС: було підписано Угоду про асоціацію між Україною та Євросоюзом (включаючи угоду про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі).

Переговори про укладення Угоди про асоціацію велися між Україною та Європейським Со-

юзом з 2007 р. Текст нового документа був остаточно узгоджений ще в листопаді 2011 р., але у зв'язку з ускладненням відносин між Євросоюзом і Україною його підписання кілька разів відкладалося, при цьому Євросоюз висунув українському керівництву ряд попередніх умов. 30 березня 2012 р. Угода була парафована главами делегацій України та Євросоюзу. У листопаді 2013 р., за кілька днів до Вільнюського саміту «Східного партнерства», де планували провести підписання Угоди про асоціацію, процес підготовки до підписання було за ініціативою українського уряду призупинено. Але в кінці лютого 2014 р. в Україні відбулася зміна влади. І 2 березня новий уряд розпорядилося відновити процес підготовки до підписання угоди. 27 червня 2014 р. було підписано економічна частина Угоди.

Підписання асоціації може допомогти Україні збільшити значення експорту та імпорту не тільки товарів, а й послуг, включаючи транспортно-логістичні, фінансові, освітні послуги (у тому числі послуги дослідження та розробок).

За період з 2007–2013 р. експорт та імпорт транспортних послуг незначно збільшувався (рис. 1.2). Це пов'язано зі збільшенням обсягів фінансування з боку ЄС, з відкритим доступом до інфраструктури залізниць і авіаперевезень, з участю в транс європейських транспортних мережах та у проектах підтримки розвитку транспортної галузі. Експорт транспортних послуг значно перевищує імпорт, що пов'язано з тим, що в структурі експорту послуг до ЄС переважна частка припадає саме на залізничний та авіаційний транспорт, так як для України залізничний транспорт в довгостроковій перспективі залишиться основним перевізником вантажів та пасажирів. В Україні залізницею перевозиться близько 60% вантажів. Відкритий доступ до інфраструктури залізниць забезпечить можливість функціонування підприємств, які будуть пропонувати нові і більш якісні послуги. Об'єднання авіатранспортних ринків України та ЄС, яке буде також сприяти більш ефективному використанню ринку авіаперевезень та покращенню якості послуг, розвитку транзитного потенціалу України, інтегруванню України до Європейських авіаційних структур, а як наслідок це буде сприяти на зміну показників торгівлі у позитивному напрямку.

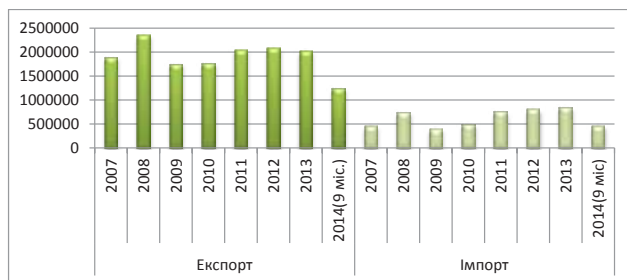

Рис. 1.2. Динаміка експорту та імпорту транспортних послуг України та ЄС у 2007–2014 рр. (тис. дол. США)

Джерело: [3]

Слід зазначити, що до кінця 2015 р. заплановано розробку на національному рівні комплексного плану розвитку логістики з метою забезпечення розвитку мережі логістичних центрів, та внесення змін до законодавства України щодо обладнання вантажних транспортних засобів та міжнародних і міжміських автобусів.

Однак з фінансовими послугами ситуація інша, імпорт значно перевищує експорт (рис. 1.3), так як Україна не здатна експортувати достатню кількість фінансових послуг у зв'язку з недостатністю її можливостей. При цьому слід зауважити, що за період з 2007–2013 р. імпорт фінансових послуг поступово скорочується. Максимальні показники за досліджуваний період спостерігається в 2008 р., а далі починається зниження показників. Це пов'язано з економічною ситуацією як в ЄС, так і в Україні. Кризові явища похитнули фінансові можливості всіх країн світу, і необхідністю відновлення економік.

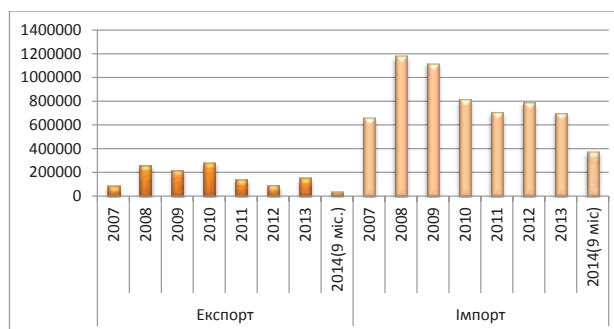

Рис. 1.3. Динаміка експорту та імпорту фінансових послуг України та ЄС у 2007–2014 рр. (тис. дол. США)

Джерело: [3]

Але підписання Асоціації може допомогти виправити ситуацію, так як сторони зобов'язуються співпрацювати з метою запобігання та боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, а також буде вільний рух капіталу, буде зростати частка іноземного капіталу в країні.

Щодо освітніх послуг, їх роль зростає. З 2008 р. кількість українських студентів, які проходять навчання за кордоном, зростає на 38%. У країнах Євросоюзу в 2008 р. отримували освіту 18 тисяч українців, в 2013 р. – вже 29 тисяч. Насамперед збільшилася кількість українських студентів у Польщі (з 2,8 до 9,6 тис.), Чехії (з 1 до 1,8 тис.), Італії (з 0,8 до 1,7 тис.), Австрії (з 0,7 до 1,2 тис.), Іспанії (з 0,6 до 1,3 тис.) [4].

Крім того, з 2004 до 2013 р. 329 українських студентів скористалися можливостями програми Erasmus Mundus для здобуття вищої освіти в Європі. Однак це досить низькі показники в порівнянні з іншими країнами. Наприклад, кількість турецьких студентів, які навчалися в ЄС з 2000 до 2012 р., перевищує 50 тис. осіб. Але показники України зростають.

Проте за період 2007–2013 рр. зростає експорт та імпорт послуг дослідження та розробок (рис. 1.4). Хоча експорт значно перевищує імпорт, але це пов'язано з досвідом роботи технопарків, малих науково-впроваджувальних фірм, інших інноваційних підприємств, які свідчать про значні можливості нових інноваційних структур у вирішенні проблем впровадження та експорту. Зокрема, реалізуються ініціативи ЄС в сфері науково-технічного розвитку програм (INTAS, TACIS, COPERNICUS та ін.), тому експорт значно перевищує імпорт.

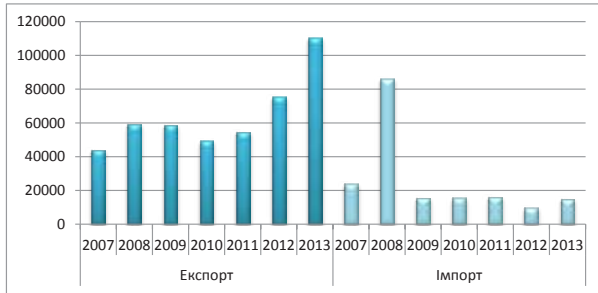

Рис. 1.4. Динаміка експорту та імпорту послуг дослідження та розробок України та ЄС у 2007–2013 рр. (тис. дол. США)

Джерело: [3]

Однак незважаючи на недоліки, які вже існують, нестабільний розвиток торгівлі послугами та інші проблеми, асоціація може сприяти вирішенню цих проблем. Хоча й знадобиться деякий час для поліпшення показників та їх стабілізації. Також країна має унікальні можливості, які дають сьогодні після того, як будуть виконані всі умови, і буде мати величезні обсяги потенційних інвестицій, які сприятимуть розвитку Україні.

1-го листопада 2014 р. почалося тимчасове застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ряд розділів і статей Угоди будуть тимчасово застосовуватися до завершення процесу ратифікації документа парламентами всіх 28 країн-членів ЄС.

Хоча експерти зазначають, що тимчасове застосування Угоди, кардинальних і швидких змін не принесе [5].

Для з'ясування подальшого розвитку співробітництва України та ЄС у сфері міжнародної торгівлі послугами, необхідно встановити, чи можна виявити тенденцію. Необхідно визначити залежність між експортом та імпортом

транспортно-логістичних, фінансових послуг, послуг досліджень і розробок із загальним експортом та імпортом міжнародних послуг між Україною та ЄС.

Спершу необхідно виявити тенденцію залежності між експортом, імпортом послуг по секторам, які імовірно впливають на загальний обсяг експорту послугами України в ЄС (незалежні змінні):

- експорт міжнародної торгівлі транспортними послугами України в ЄС (млн дол. США) (Tr);
- експорт міжнародної торгівлі фінансовими послугами України в ЄС (млн дол. США) (Fin);
- експорт міжнародної торгівлі послугами досліджень і розробок України в ЄС (млн дол. США) (Res).

Для проведення розрахунків були використані дані з 2007–2014 рр.

На основі проведених розрахунків видно, що значущими коефіцієнтами є експорт усіх видів послуг, так як коефіцієнти відповідають загальноприйнятим стандартам рівня значущості (коефіцієнти t Стьюдента вище t критерію, р-значення не перевищує показник 0,01, $R^2 = 0,8$) (табл. 1.1).

Стандартизовані коефіцієнти показують, як зміна незалежної змінної на 1 стандартне відхилення вплине на стандартне відхилення залежної:

$$Ex_{service} = 0,716 * Tr + 0,462 * Fin + 0,764 * Res$$

На основі складеної моделі можна зробити такі висновки:

1. Збільшення обсягу експорту транспортних послуг України та ЄС на 1 стандартне відхилення, при сталості інших факторів, призведе до збільшення експорту міжнародних послуг в Євросоюз на 0,716 стандартних відхилень. Це пов'язане з тим, що транспортні послуги займають велику долю в експорті послуг в Україні, а також Україна починає поновлювати транспортну інфраструктуру, наближаючись до європейських стандартів.

2. Збільшення обсягу експорту фінансових послуг України та ЄС на 1 стандартне відхилення, при сталості інших факторів, призведе до збільшення експорту міжнародних послуг в ЄС на 0,462 стандартних відхилень. Бо саме фінансові послуги є невід'ємною частиною міжнародної торгівлі, також вони виконують функції посередника, що перерозподіляє фінансові ресурси між різними економічними агентами з метою їх найбільш ефективного використан-

Таблиця 1.1

Коефіцієнти, отримані на основі проведених розрахунків

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Р-знач.
	B	Стд. помилка	Beta		
constant	-2 206,4	1 458,64		-1,310	0,2049
Tr	1,72415	0,628789	0,716	2,375	0,0518
Fin	4,09831	2,41440	0,462	1,470	0,0165
Res	21,7531	7,65651	0,764	2,460	0,0468

Джерело: власні розрахунки

ня, тим самим збільшуючи загальні показники міжнародної торгівлі України та ЄС.

3. Збільшення обсягу експорту послуг досліджень і розробок України та ЄС на 1 стандартне відхилення, при сталості інших факторів, призведе до збільшення експорту міжнародних послуг в ЄС на 0,764 стандартних відхилень. Причиною цьому є те, що Україна починає розвиватися у цій сфері та послуги дослідження і розробок визначають конкурентоспроможність країни на світовому ринку.

Також були проведені дослідження і з імпортом послуг по секторах на загальний імпорт послуг України з ЄС. Незалежні змінні:

- імпорт міжнародної торгівлі транспортними послугами в Україну з ЄС (млн дол. США) (Tr2);
- імпорт міжнародної торгівлі фінансовими послугами в Україну з ЄС (млн дол. США) (Fin2);
- імпорт міжнародної торгівлі послугами досліджень і розробок в Україну з ЄС (млн дол. США) (Res2).

На основі проведених розрахунків видно, що значущими коефіцієнтами є тільки імпорт транспортних послуг (р-значення не перевищує показник 0,01), але інші показники теж можна вважати значущими, хоча р-значення не відрізняється від 0, але інші показники відповідають необхідним стандартам: це коефіцієнти t Стьюдента, які перевищують t критерію. Крім того коефіцієнт $R^2 = 0,8$, що позначає велику залежність між показниками (табл. 1.2).

Була отримана наступна модель:

$$Im_{service} = 0,795 * Tr2 + 0,385 * Fin2 - 0,082 * Res2$$

На основі отриманої моделі можна зробити висновки:

1. Збільшення обсягу імпорту транспортних послуг України та ЄС на 1 стандартне відхилення, при сталості інших факторів, призведе до збільшення імпорту міжнародних послуг з Євросоюзу на 0,795 стандартних відхилень. Це пов'язано із спроможністю України оплачувати послуги з-за кордону. Тому загальний імпорт з ЄС також буде зростати.

2. Збільшення обсягу імпорту фінансових послуг України та ЄС на 1 стандартне відхилення, при сталості інших факторів, призведе до збільшення імпорту міжнародних послуг з ЄС на 0,385 стандартних відхилень. Тому що фінансові послуги одна з найважливіших частин міжнародної торгівлі, яка допомагає росту конкурентоспроможності країни, а отже можли-

вість імпортувати більше послуг. Саме тому імпорт фінансових послуг в Україну буде сприяти збільшенню загального імпорту послуг з ЄС.

3. Збільшення обсягу імпорту послуг досліджень і розробок України та ЄС на 1 стандартне відхилення, при сталості інших факторів, призведе до скорочення імпорту міжнародних послуг з ЄС на 0,082 стандартних відхилень. Можна це інтерпретувати як те, що Україні повинна сплачувати велику суму для нових розробок та їх впровадження.

Таким чином, виявлено, що є залежність серед показників торгівлі міжнародних послуг України – ЄС. Крім того, якщо Україна буде підтримувати стабільний розвиток співробітництва з ЄС, приймати вимоги Євросоюзу до України, то це може забезпечити доволно швидко інтеграцію та позитивні зрушення в економіці країни.

Також на сьогоднішній день експерти прогнозують позитивні зрушення у цих напрямках торгівлі України та ЄС. Хоча й вони стверджують, що зрушення можливі лише у довгостроковій перспективі та за умовами бажання України підвищити свої показники та імплементацією Україною вимог Європейського Союзу.

Щодо транспортної торгівлі, покращення показників планується саме на основі покращення інфраструктури. Планується створення до 2017 р. інфраструктури для підтвердження відповідності професійної компетенції водіїв, які надають послуги з перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом; проведення досліджень та заходів з облаштування залізничних пунктів пропуску на кордоні з країнами ЄС з метою приведення їх у відповідність з європейськими стандартами (до липня 2015 р.); приєднання до грудня 2016 р. до Конвенції ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів [6].

Також розроблений план розвитку Національної транспортної мережі України на 2015–2025 рр. і програми її розвитку [7], що не менш важливо. Виконання цього плану допоможе збільшити показники торгівлі транспортними послугами майже в два рази між Україною та ЄС.

Крім того, протягом 2015–2017 рр. передбачається підтримка впровадження транспортної стратегії України на період до 2020 р. в частині реалізації таких основних напрямків як розвиток транспортної інфраструктури, оновлення рухомого складу, поліпшення інвестиційного клімату, забезпечення доступності та підвищення якості транспортних послуг, інтеграція

Таблиця 1.2

Коефіцієнти, отримані на основі проведених розрахунків

Модель	Не стандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Р-знач
	B	Стд. помилка	Beta		
constant	336,227	839,478		0,347	0,7092
Tr	3,31574	0,980501	0,795	2,929	0,0277
Fin	1,16448	0,841318	0,385	1,197	0,2385
Res	-2,55850	8,80126	-0,082	-0,252	0,7857

Джерело: власні розрахунки

вітчизняної транспортної системи європейської та міжнародної транспортних систем, забезпечення безпеки транспортних процесів [8].

Наприклад, у торгівлі фінансовими послугами, будуть також спостерігатися позитивні зміни. Це стосується і іноземного капіталу на банківському ринку, зараз його частка становить 33,7%. Згідно з «Концепцією реформи банківської системи України до 2020 р.», ця частка має зрости до 50% [9]. Підписання асоціації вже дає привід для гальмування, а в подальшому для зміни тренда уходу європейських банків з України, який спостерігається в останні два роки. У той же час підписання угоди йде рука об руку з угодами з МВФ та Світовим банком про реформування банківської та фінансової системи України. Таким чином, послідовність України в цьому питанні однозначно призведе до довгоочікуваного реформування банківської системи, та покращення показників у торгівлі фінансовими послугами.

Крім того, після підписання Угоди прогнозується покращення інвестиційного клімату в країні. Прогнозується, що кількість інвестицій в Україну збільшиться майже на 20 % [9], що вплине також на покращення процесу ведення бізнесу. Вже у 2014 р. Україна увійшла в першу сотню та зайняла 96 місце (2013 р. – 112 місце) [10].

Підписання асоціації гарантує покращення й у сфері освіти. Мета Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері вищої та професійно-технічної освіти – це досягнення Україною рівня, що є у державах-членах Євросоюзу. Опосередковано модернізація системи вищої освіти допоможе і розв'язанню соціально-економічних проблем. Наприклад, кращому регулюванню ринку праці [11]. Адже, що більше випускників, які отримали справді необхідні для ринку кваліфікації, то нижчий рівень безробіття. Це зменшить, зокрема, обсяги витікання робочої сили та інтелектуального потенціалу з України. Такі обіцянки можуть збільшити фінансування не тільки ВНЗ, але і різні роботи у сфері науки та досліджень, що збільшить попит в українських навчальних закладах не тільки серед української молоді, а й буде залучати студентів з інших країн, в тому числі й з Європейського Союзу.

Таким чином, думки експертів розділилися між позитивним та негативним впливом Асоціації для України. Звісно, покращення будуть, але у довгостроковій перспективі, тому що Україні треба багато працювати, щоб виправити свої недоліки, та наблизитися до європейських стандартів. Крім того, українська економіка потребує фінансових ресурсів, для покращення свого положення. Адже незважаючи на все це, країна має великий потенціал.

Висновки з проведеного дослідження. Становлення міжнародної торгівлі послугами України та ЄС почало зароджуватись ще з моменту набуття Україною незалежності, однак формально послуги почали діяти тільки з 1994 р. Але в Україні існує багато проблем для стимулювання торгівлі між Україною та ЄС: проблеми тран-

спортної інфраструктури, слабкий зв'язок експортних операцій з фінансовими послугами, а саме інвестиційними процесами. Але є позитивні зрушення у сфері торгівлі освітніми послугами: участь України у різних освітніх програмах ЄС, набуття досвіду управлінської діяльності в галузі науки та освіти. За досліджуваний період було виявлено, що торгівля транспортними послугами перевищує імпорт та має тенденцію до зростання. Що стосується фінансових послуг, то тут, навпаки, імпорт перевищує експорт, та має нестабільну динаміку розвитку. Динаміка послуг дослідження і розробок показує велику долю експорту та низьку долю імпорту, але також має тенденцію до зростання. Нещодавно Україна та ЄС підписали Угоду про асоціацію між Україною та Євросоюзом. І цей договір може допомогти Україні покращити свої показники.

Побудована регресійна модель між експортом, імпортом послуг України та ЄС за секторами (незалежні зміни) та загальним експортом, імпортом послуг України та ЄС (залежна змінна) показує, що незалежні змінні мають високу кореляцію із залежною і змінюються у позитивну сторону у разі зміни незалежних змінних. Таки чином, при стабільному розвитку економіки України та підтримання міжнародної торгівлі, міжнародна торгівля послугами зростатиме у позитивному напрямку та матиме дуже високі показники.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. European Commission. Trade. Ukraine [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/ukraine/>.
2. Шептицький А. Углубленная зона свободной торговли с ЕС – шансы и вызовы для Украины / А. Шептицький // Журнал Польского института международных дел. – 2008. – Т. 8, № 3(28). – С. 107–142.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Количество украинских студентов в ЕС выросло [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://news.liga.net/news/society/981468-s_2008_goda_kolichestvo_ukrainskikh_studentov_v_es_vyroslo_na_38.htm.
5. Временное применение Соглашения с ЕС [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/vremennoe-primenenie-soglasheniya-s-es-ctohnachnet-rabotat-uzhe-seychas-565674.html>.
6. Delo.ua [Electronic resource]. – Mode of access : http://delo.ua/business/kabmin-podgonit-infrastrukturu-ukrainy-podstandarty-evrosojuza-278816/?supdated_new=1421092775.
7. Global Economic Prospect. Shifting priorities, building for the future // World Bank Group. – June 2014.
8. European Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://eeas.europa.eu/statements/>.
9. Insider. Банки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://insiders.com.ua/>
10. Doing business [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.doingbusiness.org/rankings>
11. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/ua/publications/regular_products/forecast/.